

Англия не осмелится развязать войну из-за столкновения в Фашоде, убедилась в обратном, судя по выступлениям английских империалистов. Французская пресса пересмотрела свои позиции из-за реальной угрозы войны.

Ключевые слова: Франция, колониальная политика, Фашодский кризис, франко-английские колониальные противоречия, политические дискуссии, дело Дрейфуса.

* * *

УДК 75:711.57(477–25)О.О.Мурашко “18/19”

Добріян Д. М.
аспірантка, Київський національний
університет ім.Тараса Шевченка
(Україна, Київ), vanderveydenkiev@gmail.com

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРОВИЧА МУРАШКА (1898–1922 РОКИ)

Вісвітлено галереїно-виставкову діяльність Олександра Мурашка у 1898–1922 роках. У публікації розглядається персональна участь митця у мистецьких об'єднаннях та художніх виставках. Подається зріз організаторської діяльності майстра у культурному житті міста.

Ключові слова: мистецтво, живопис, Олександр Мурашко, художні вернісажі, Нове товариство художників, Союз російських художників, Київське товариство художників, Товариство пересувних художніх виставок.

Участь Олександра Мурашка у галереїно-виставковому житті ніколи не була темою спеціального дослідження. Джерельну базу розвідки складають архівні матеріали, каталоги виставок, інформація у періодичних виданнях. Творчість Олександра Мурашка попередньо розглядалася у роботах Д. Антоновича, А. Шпакова та Л. Членової, однак виставковий аспект діяльності О. Мурашка зачіпався побіжно. Необхідність детального розгляду цього напрямку культурницької діяльності О. Мурашка, була викликана постійно зростаючим інтересом суспільства до постаті митця. Тому головним завданням статті є аналіз діяльності художника в мистецьких об'єднаннях та художніх виставках.

Олександр Олександрович Мурашко був здібним педагогом та активним громадським діячем, однак в історію він увійшов, перш за все, як талановитий художник та постійний експонент художніх вернісажів.

Виставкову діяльність Олександр Мурашко розпочав наприкінці XIX століття, будучи в той час учнем майстерні Іллі Рєпіна. Молодий художник дебютував у 1898 році на Весняній виставці в Петербурзі, на якій він представив портрет свого академічного друга М. Петрова [8, с.3, 8]. Наступного 1899 року Олександр Мурашко знову взяв участь у Академічній виставці у Петербурзі. Він продемонстрував відвідувачам своє полотно “Мак” портрет Ольги Адріанівни Прахової у маскарадному костюмі” [16]. Талант молодого митця швидко увінчався успіхом: двічі на щорічних вернісажах Московського товариства шанувальників мистецтва О. Мурашко отримувал першу премію Л. Н. Паніна за свої портрети [7, с. 2]. У тому ж році його ім'я вперше з'явилося на художньому вернісажі киян: на VI виставці Київського товариства художніх виставок [33, с. 497].

У творчій біографії художника 1900 рік став вирішальним. Того року на конкурсній виставці в Академії мистецтв Олександр Мурашко представив на розсуд суддів картину “Похорон кошового”. Саме за цю роботу майстер отримав звання художника та право

навчатися закордоном за рахунок Академії [37, с. 38–39]. Перебуваючи в Європі, О. Мурашко надсилав свої полотна до Петербургу на Весняні художні імпрези. У 1901 році він експонував 2 роботи: етюд та портрет М. В. Нестерова, відомого художника та друга [14, с. 3, 12]. Нині ця робота знаходиться у Росії, у місті Уфа. У Парижі О. Мурашко створив полотно “Кав'ярня”, яке було виставлено у 1902 році у Петербурзі та згодом у Москві [15].

Відразу після свого повернення до Російської імперії молодий митець долучився до створення Нового товариства художників (офіційна назва – Новое общество художников) або “НОХ”. Це угруповання було засноване у 1904 році групою молодих художників, здебільшого колишніми учнями Петербурзької Академії мистецтв. Перша виставка товариства відкрилася 7 лютого 1904 року. На ній Олександр Мурашко представив декілька робіт, серед яких найбільшого резонансу набули картини “У кав'ярні” та “На вулицях Парижа” [19]. Роботи митця не отримали належної оцінки, і скоріше були розкритиковані, аніж схвалені. На другій імпрезі Нового товариства художників, у 1905 році, молодий майстер виставив портрет О. М. Нестерої (Шретер), доньки художника М. В. Нестерова [20]. Ця робота кардинально відрізнялася від полотен паризького циклу, а тому дістала схвальні відгуки від петербурзької критики. На вернісажі 1906 року Олександр Мурашко надав п'ять робіт: “Карусель”, “На ковзанці” (портрет Олександри Іванівни Мурашко), “Портрет О. А. Прахової” та 2 етюди [21]. За весь час свого існування, до 1917 року, виставкова організація “НОХ” організувала 10 художніх імпрез [6, с. 411]. Олександр Мурашко був активним експонентом на виставках “НОХ”, однак узяв участь лише у перших чотирьох. Востаннє в лавах цієї організації він експонував свої роботи у 1907 році. Тоді О. Мурашко показав картини: “Старий учитель” (портрет художника М. І. Мурашка), “На терасі” (портрет Олександри Іванівни Мурашко) та портрет польського художника Яна Станіславського [22].

У 1907 році Олександр Мурашко переїздить із Петербургу до Києва. Художник не припинив брати участь у вернісажах столичного міста, але у той же час почав активну участь у київському виставковому житті. Вдруге, після VI виставки Київського товариства художніх виставок, митець продемонстрував свій талант у листопаді 1908 року, на ювілейній виставці Миколи Мурашка. Маргарита Мурашко, дружина художника, у своїх мемуарах згадувала, що роботам Олександра Олександровича була відведена ціла зала. Майстер експонував картини: “Карусель”, “Кав'ярня”, портрети Я. Станіславського та Н. Тараніної, портрет М. Мурашка, “На ковзанці” (портрет Олександри Іванівни Мурашко), “На терасі” (портрет Олександри Іванівни Мурашко), “На кормі” (портрет Жоржа Мурашка) та інші роботи [23].

Знаковою подією у творчій біографії Олександра Мурашка стала X Міжнародна виставка у Мюнхені, яка тривала від червня до липня 1909 року. Митець відправив на мюнхенський вернісажі полотно “Карусель”, яке викликало позитивні враження у шанувальників мистецтва [1]. За цю картину

О. Мурашко був нагороджений золотою медаллю, щоправда 2-го класу. Робота київського художника отримала схвальні відгуки у мюнхенській художній критиці, яка не тільки писала про О. Мурашка, як талановитого майстра, але й помістила репродукцію у одному з найпопулярніших видань [2, с. 49–58]. Після імпрези у Мюнхені робота могла експонуватися у 1910 році на Великій берлінській художній виставці та на вернісажі Віденського товариства образотворчих мистецтв, про що свідчать листи митця. На усі пропозиції він відповів відмовою, оскільки відразу по закінченню X Міжнародної виставки у Мюнхені картина “Карусель” була продана [28].

Після мюнхенського вернісажу Олександр Мурашко отримав визнання та славу. 1909 рік був визначальним не тільки у його виставковому векторі, але й у інших сферах творчості. Зокрема, художник того року розпочав власну педагогічну діяльність, влаштувавшись до Київського художнього училища [9, с. 26].

Ім'я Олександра Мурашка на європейських вернісажах було не рідкістю. У творчій біографії художника мала місце і персональна виставка, яка експонувалася у Берліні, Дюссельдорфі та Кельні наприкінці 1909 року [29]. Наступного року Олександр Олександрович також узяв участь у Міжнародній виставці, що проходила у Венеції з 23 квітня до 23 жовтня 1910 року. До Венеції живописець привіз 2 картини: “Недільний день” (в оригіналі – “Воскресный вечер”) та “На терасі” (портрет М. А. Мурашко) [3, с. 142–143].

Справжньою прикрасою на київському вернісажі 1910 року була робота О. Мурашка – портрет М. А. Мурашко на Капрі [10].

На початку 1911 року у міському музеї Києва відкрилася IV виставка київських художників, у якій узяло участь чимало відомих митців, таких як О. Богомазов, Є. Вжеш, В. Кричевський, П. Левченко, А. Маневич, М. Пимоненко та звісно ж Олександр Мурашко [5, с. 411].

Митець представив на розсуд киян декілька своїх робіт: портрет В. Дитяїної, портрет професора М. Воскобойникова та декілька етюдів [31].

Київська критика дуже уважно поставилася до творів О. Мурашка: робила детальний їх огляд [4] та репродукувала та сторінках різних видань [26]. В цілому, роботи митця користувалися шаленою популярністю, і за тиждень функціонування виставки її відвідати більше 2-х тисяч осіб, що для київських вернісажів було серйозним досягненням [25, с. 4].

Портрет Віри Дитяїної отримав схвальні відгуки не лише від київської преси. Влітку 1911 року автор представив його на мюнхенському “Сецессионі”, де портрет було визнано одним з найкращих на виставці, про що було написано у мюнхенській періодиці [30] та процитовано у київському журналі [36, с. 319]. Після виставки в Європі портрет пензля Олександра Мурашка був представлений у Москві (26.12.1911 – 24.01.1912) та Петербурзі (15.02. – 1.04. 1912), на IX вернісажі Союзу російських художників (СРХ) [27, с. 232–233].

Серйозним випробуванням для Олександра Мурашка стала педагогічна практика у Київському художньому училищі. Пропрацювавши там декілька років, він вирішив полишити його, оскільки виховання

майбутніх художників О. Мурашко намагався здійснювати за європейським зразком, а не за схемою Петербурзької Академії мистецтв, в підпорядкуванні якого було училище [35, с. 405–406].

Всі ці негаразди не завадили йому зчинити справжній фурор на V виставці київських художників, де він знову продемонстрував мешканцям свого міста неабиякий талант живописця. Київський вернісаж функціонував від 2 грудня 1912 року майже до кінця січня 1913 року у Педагогічному музеї.

З кожним роком кількість шанувальників київських імпрез зростала, і в 1912 році досягла 5,5 тис. осіб, що в матеріальному плані становило більше 2 тис. рублів [34, с. 42].

Художник та художній критик Г. Бурданов так писав про 5-у імпрезу киян: “Беззаперечно, О. Мурашка варто вважати найсильнішим художником на виставці. Зал з роботами митця найбільша цінність на вернісажі киян”. Далі автор пише: “Не можна не дивуватися тому факту, що роботи О. Мурашка є в королівському музеї картин в Бухаресті, в приватних руках в Англії та Америки, а в музеях Російської імперії його полотна відсутні” [5, с. 412].

Перлинами серед представлених картин були роботи О. Мурашка портрет пастора Юнгера та “Неділя” (в оригіналі – “Воскресный день”).

Портретом пастора Юнгера кияни насолоджувалися всього декілька тижнів, оскільки з 26 грудня 1912 року ця картина експонувалася на X виставці робіт Союзу російських художників (СРХ) у Москві, а з 10 лютого до 1 березня 1913 року, у Петербурзі [27, с. 234–235].

Беручи активну участь у художніх виставках та творчих вернісажах, Олександр Мурашко у 1913 році розпочинає власну педагогічну діяльність. У Києві митець відкрив власну художню школу [38, с. 377–378].

Саме зайнятість у власній школі завадила художнику Олександру Мурашку взяти участь у VI (1913) [11] VII (1914) [12] виставках київських художників. Він був талановитим і уважним педагогом, однак його викладацька діяльність була недовготривалою: із початком Першої світової війни школу довелося закрити.

З початком війни актуальними стали благодійницькі імпрези, в яких полотна О. Мурашко також були представлені. Яскравим прикладом такої виставки був захід, що проходив в стінах університету Св. Володимира у 1915 році. Роботи, які виставлялися у актовій залі університету, знаходилися у приватних руках професора Г. Павлуцького та Х. Виноградської [17, с. 9, 17].

Не дивлячись на війну, Союз російських художників продовжував влаштовувати свої щорічні виставки: на початку 1915 року Олександр Мурашко експонував полотно “Праля” спочатку у Москві, а далі у Петербурзі. В якості експонента виставок, XII імпреза СРХ для художника стала останньою, після 1915 року у виставках товариства він участі не брав [27, с. 238–240].

У 1915 році митець був запрошений експонувати свої твори на 43-й імпрезі Товариства пересувних художніх виставок (“передвижники” або ТПХВ). Цікавим фактом у творчій біографії майстра став вступу 1916 році до лав цієї організації. Причини, які спонукали митця долучитися до ТПХВ, яка на той час

вже втратила свою прогресивність та левову частку талановитих учасників, для дослідників поки що є невідомими.

VIII імпреза київських художників відкрилася з дворічною затримкою у 1916 році. Олександр Мурашко представив 4 роботи: “Праля”, “Надвечір’я” (в оригіналі – “Къ вечеру”), а також портрет та етюд [13, с. 8].

У 1916 році Олександр Мурашко разом з іншими художниками Києва заснував Київське товариство художників (оригінальна назва – Київскоетоварищество художниковъ). А у наступному 1917, Київське товариство художників організувало свою першу виставку, на якій Олександр Мурашко був справжньою зіркою. Митець представив на розсуд киян 10 робіт, серед яких були: “Портрет Б. В. Еннi”, “Сімейний портрет”, “Весна 1916 р.”, “Сонячний рефлекс”, портрет старої, та безліч малюнків та етюдів [18, с. 12, 18].

1917 рік був насиченим не тільки для Олександра Мурашка, але й для усієї Російської імперії. Рік війни та революції, розрухи та поневірянь, але й рік українського відродження – у листопаді 1917 року постала Українська Академія мистецтв, а О. Мурашко став її почесним професором. Викладацька діяльність не є темою цього дослідження, однак варто звернути увагу на участь Олександра Мурашка у вернісажі, присвяченому відкриттю Академії. Його роботам була відведена ціла зала, де він в повній мірі зміг продемонструвати свої досягнення за багато років [32].

Участь Олександра Мурашка у художніх виставках та організаціях мистецького спрямування наприкінці 1917 року завершилася, однак, найбільша виставка творів була лише попереду. На жаль, вона відбулася вже після вбивства художника, 14 червня 1919 року.

Посмертну виставку митця було організовано у 1922 році, в приміщенні Української Академії мистецтв. Її ідейним натхненником був мистецтвознавець Федір Ернст, саме йому вдалося зібрати більше 70-ти робіт Олександра Мурашка та гідно їх презентувати. Усі полотна були поділені на 3 секції: закінчені роботи, етюди та ескізи [24]. Імпреза 1922 року була яскравим завершенням творчої та виставкової діяльності талановитого художника Олександра Олександровича Мурашка.

Отже, участь художника у вернісажах та мистецьких об’єднаннях була активною та новаторською. З ім’ям Олександра Мурашка пов’язаний цілий ряд організацій культурно-просвітницького спрямування: Нове товариство художників, Союз російських художників, Київське товариство художників, Товариство пересувних художніх виставок. Через свою творчість він поширював серед населення мистецькі здобутки та впливав на розвиток естетичних смаків населення.

Список використаних джерел

1. Offizieller Katalog der X Internationalen Kunstausstellungen. – Munchen, 1909.
2. Wolf Von Georg Jacob Die X Internationale Kunstausstellung im Munchner Glaspalast // Die Kunst fur Alle. – 1909. – № 3. – November.
3. Асеева Н. Ю. Украинское искусство и европейские художественные центры (конец XIX – начало XX в.) / Наталья Асеева – К. : Наукова думка, 1989. – 199 с.
4. Бурдановъ Г. Виставка картинькиївськиххудожниковъ I // Київская мысль. – 1911. – №33. – 2 февраля.
5. Бурдановъ Г. Виставка картинькиївськиххудожниковъ

// Искусство. Живопись, графика, художественная печать. – Киев, 1912. – №11–12.

6. Грабарь И. Письма (1891–1917 гг.). В 2-х томах / под ред. Т. П. Каждана, В. Н. Лазарева. – М. : Наука, 1974. – Т. 1. – 411 с.

7. Жизнь и искусство. – 1899. – № 30. – 30 января.

8. Иллюстрированный каталогъ выставки Императорской Академии художествъ. – СПб., 1898.

9. Карский Г. Художественная хроника. Киевское Художественное Училище // Искусство и печатное дело. – Киев, 1909. – №4–6.

10. Каталог III выставки картин группы художников. – Киев, 1910.

11. Каталогъ VI-й выставки картинь кiевскихъ художниковъ. – Киев, 1913. – 13 с.

12. Каталогъ VII-й выставки картинь кiевскихъ художниковъ. – Киев, 1914. – 14 с.

13. Каталогъ VIII-й выставки картинь кiевскихъ художниковъ. – Киев, 1916. – 13 с.

14. Каталогъ Весенней Выставки възалахъ Императорской Академии художествъ. – СПб., 1901.

15. Каталогъ Весенней Выставки възалахъ Императорской Академии художествъ. – СПб., 1902.

16. Каталогъ выставки Императорской Академии художествъ. – СПб., 1899.

17. Каталогъ выставки картинь въ актовомъ зале императорскаго университета Св. Владимира. – Киев, 1915. – 17 с.

18. Каталогъ выставки картинь кiевскаго товарищества художниковъ. – Киев, 1917. – 19 с.

19. Каталогъ выставки картинь Нового общества художниковъ. – СПб, 1904.

20. Каталогъ выставки картинь Нового общества художниковъ. – СПб, 1905.

21. Каталогъ выставки картинь Нового общества художниковъ. – СПб, 1906.

22. Каталогъ выставки картинь Нового общества художниковъ. – СПб, 1907.

23. Каталогъ выставки картин, устроенной по случаю сорокалетнего юбилея художественно-педагогической деятельности Н. И. Мурашко (1868–1908). – Киев, 1908.

24. Каталог посмертної виставки картин професора Української Академії Мистецтв Олександра Олександровича Мурашко (1868–1919). – Київ, 1922. – 7 с.

25. Киевская мысль. – 1911. – № 37. – 6 февраля.

26. Киевская мысль. Приложенієкъ № 28. – 1911. – № 5. – 28 января.

27. Лапшин В. П. Союз русских художников / Владимир Лапшин. – Ленинград : Художник РСФСР, 1974. – 422 с.

28. Національний художній музей України. – Документально-архівний фонд О. Мурашка. – № 12. – од. зб. 69.

29. Там само. – од. зб. 10.

30. Там само. – од. зб. 75.

31. П. П. Четвертая выставка картинькиївскихъхудожниковъ (Городской музей) // Кiевлянинъ. – 1911. – №26. – 26 января.

32. Старий В. Свято мистецтва // Нова рада. – 1917. – №193. – 24 листопада.

33. Федорук О. Українсько-польські мистецькі взаємини кінця XIX ст. – початку XX століть / Олександр Федорук // Хроніка 2000. Україна-Польща: діалог упродовж тисячоліть. Зб. наук. праць. – К. : Фенікс, 2009. – Т.80.

34. Хроника // Искусство в Южной России. – Киев, 1913. – № 1–2.

35. Хроника. Киевское Художественное Училище // Искусство. Живопись, графика, художественная печать. – Киев, 1912. – № 11–12.

36. Художественная хроника // Искусство. Живопись, графика, художественная печать. – Киев, 1911. – № 6–7.

37. Что нового в художественном мире? // Хроника журнала Искусство и художественная промышленность. – СПб., 1900–1901. – № 3–4 (27–28).

38. Школа живописи А. А. Мурашко // Искусство в Южной России. – Киев, 1913. – № 7–8.

References

1. Offizieller Katalog der X Internationalen Kunstausstellungen. – Munchen, 1909.
2. Wolf Von Georg Jacob Die X Internationale Kunstausstellung

im Munchner Glaspalast // Die Kunst fur Alle. – 1909. – № 3. – November.

3. Aseeva N. Ju. Ukrainское iskusstvo i evropejskie hudozhestvennye centry (konec XIX – nachalo XX v.) / Natal'ja Aseeva. – K. : Naukova dumka, 1989. – 199 s.

4. Burdanov# G. Vystavka kartin# kievskih# hudozchnikov# I // Kievskaja mysl'. – 1911. – № 33. – 2 fevralja.

5. Burdanov# G. Vystavka kartin# kievskih# hudozchnikov# // Iskusstvo. Zhivopis', grafika, hudozhestvennaja pechat'. – Kiev#, 1912. – № 11–12.

6. Grabar' I. Pis'ma (1891–1917 gg.). V 2–h tomah / Pod red. T. P. Kazhdana, V. N. Lazareva. – M. : Nauka, 1974. – T. 1. – 411 s.

7. Zhizn' i iskusstvo. – 1899. – № 30. – 30 janvarja.

8. Illjustrirrovannyj katalog# vystavki Imperatorskoj Akademii hudozhestv#. – SPb., 1898.

9. Karskij G. Hudozhestvennaja hronika. Kievskoe Hudozhestvennoe Uchilishhe // Iskusstvo i pechatnoe delo. – Kiev#, 1909. – № 4–6.

10. Katalog III vystavki kartin grupy hudozchnikov. – Kiev, 1910.

11. Katalog# VI–j vystavki kartin# kievskih# hudozchnikov#. – Kiev#, 1913. – 13 s.

12. Katalog# VII–j vystavki kartin# kievskih# hudozchnikov#. – Kiev#, 1914. – 14 s.

13. Katalog# VIII–j vystavki kartin# kievskih# hudozchnikov#. – Kiev#, 1916. – 13 s.

14. Katalog# Vesennej Vystavki v# zalah# Imperatorskoj Akademii hudozhestv#. – SPb., 1901.

15. Katalog# Vesennej Vystavki v# zalah# Imperatorskoj Akademii hudozhestv#. – SPb., 1902.

16. Katalog# vystavki Imperatorskoj Akademii hudozhestv#. – SPb., 1899.

17. Katalog# vystavki kartin# v# aktovom# zale imperatorskago universiteta Sv. Vladimira. – Kiev#, 1915. – 17 s.

18. Katalog# vystavki kartin# kievskago tovarishhestva hudozchnikov#. – Kiev#, 1917. – 19 s.

19. Katalog# vystavki kartin# Novogo obshhestva hudozchnikov#. – SPb., 1904.

20. Katalog# vystavki kartin# Novogo obshhestva hudozchnikov#. – SPb., 1905.

21. Katalog# vystavki kartin# Novogo obshhestva hudozchnikov#. – SPb., 1906.

22. Katalog# vystavki kartin# Novogo obshhestva hudozchnikov#. – SPb., 1907.

23. Katalog vystavki kartin, ustroennoj po sluchaju sorokaletnego jubileja hudozhestvenno–pedagogicheskogo dejatel'nosti N. I. Murashko (1868–1908). – Kiev, 1908.

24. Katalog posmertnoi' vystavki kartyn profesora Ukrai'ns'koj Akademii' Mystectv O Aleksandra Aleksandrovycha Murashko (1975–1919). – Kyi'v, 1922. – 7 s.

25. Kievskaja mysl'. – 1911. – № 37. – 6 fevralja.

26. Kievskaja mysl'. Prilozhenie k# № 28. – 1911. – № 5. – 28 janvarja.

27. Lapshin V. P. Sojuz russkih hudozchnikov / Vladimir Lapshin. – Leningrad : Hudozhnik RSFSR, 1974. – 422 s.

28. Nacional'nyj hudozhnij muzej Ukrai'ny. – Dokumental'no–arhivnyj fond O. Murashka. – № 12. – od. zb. 69.

29. Tam samo. – od. zb. 10.

30. Tam samo. – od. zb. 75.

31. P. P. Chetvertaja vystavka kartin# kievskih# hudozchnikov# (Gorodskoj muzej) // Kievljanin#. – 1911. – № 26. – 26 janvarja.

32. Starj V. Svjato mystectva // Nova rada. – 1917. – № 193. – 24 lystopada.

33. Fedoruk O. Ukrai'ns'ko–pol's'ki mystec'ki vzajemny kincja XIX st. – pochatku XX stolit' / O Aleksandr Fedoruk // Hronika 2000. Ukrai'na–Pol's'hha: dialog uprodovzh tysjacholit'. Zb. nauk. prac'. – K.: Feniks, 2009. – T. 80.

34. Hronika // Iskusstvo v Juzhnoj Rossii. – Kiev#, 1913. – № 1–2.

35. Hronika. Kievskoe Hudozhestvennoe Uchilishhe // Iskusstvo. Zhivopis', grafika, hudozhestvennaja pechat'. – Kiev#, 1912. – № 11–12.

36. Hudozhestvennaja hronika // Iskusstvo. Zhivopis', grafika, hudozhestvennaja pechat'. – Kiev#, 1911. – № 6–7.

37. Chto novogo v hudozhestvennom mire? // Hronika zhurnala Iskusstvo i hudozhestvennaja promyshlennost'. – SPb., 1900–1901. – № 3–4 (27–28).

38. Shkola zhivopisi A. A. Murashko // Iskusstvo v Juzhnoj Rossii. – Kiev#, 1913. – № 7–8.

Dobriian D. M., postgraduate student, Kiev of National University Tara's Shevchenko (Ukraine, Kiev), vanderveydenkiev@gmail.com

Exhibition Alexander Aleksandrovych Murashko (1898–1922 years)

The article is dedicated to the gallery–exhibition life Alexander Murashko activities in 1898–1922 years. In publication speech are talking about personal area artist participate in organization and exhibitions

Keywords: art, painting, Alexander Murashko, art previews, New Society of Artists, the Union of Russian Artists, Kiev Society of Artists, Partnership mobile art exhibitions.

Добриян Д. М., аспірантка, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), vanderveydenkiev@gmail.com

Выставочная деятельность Александра Александровича Мурашка (1898–1922 годы)

Освещена галерейно–выставочная деятельность Александра Мурашко в 1898–1922 годах. В публикации рассматривается персональное участие художника в художественных объединениях и художественных выставках. Подается срез организаторской деятельности мастера в культурной жизни города.

Ключевые слова: искусство, живопись, Александр Мурашко, художественные вернисажи, Новое общество художников, Союз русских художников, Киевское общество художников, Товарищество передвижных художественных выставок.

* * *

УДК 930(477):929Петров(043.3)

Андреев В. М.

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та історіографії Херсонського державного університету (Україна, Херсон), avnskif@yandex.ru

ВІКТОР ПЕТРОВ ТА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ В ІНСТИТУТІ ІСТОРІЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ВУАН (1930–ті рр.)

Висвітлено маловідомі сторінки інтелектуальної біографії визначного українського вченого–гуманітарія та письменника Віктора Петрова (В. Домонтовича). У статті висвітлено внесок науковця в теорію та практику вітчизняної археології – вивчення трипільської, зарубинецької та черняхівської археологічної культур, питання історії первісності й середньовіччя тощо. Доведено, що В. Петров прийшов в археологію внаслідок реорганізаційних процесів, які охопили радянську науку наприкінці 1920-х – першій половині 1930-х рр., а не в пошуках беззачинної сфери діяльності, як вважає більшість його біографів. В. Петров зробив суттєвий внесок у вивчення пам'яток трипільської археологічної культури. Науковець першим звернув увагу на трипільські протоміста, виділив й інтерпретував пізньотрипільські пам'ятники, так званого “городського типу” тощо. Науковець як керівник сектору слов'яно–руської археології Інституту археології АН УРСР уперше в історії вітчизняної археології став автором ідеї та ініціатором проекту створення колективу дослідників для вивчення зарубинецької та черняхівської культур.

Ключові слова: В. Петров, інтелектуальна біографія, археологічні дослідження, марксизм, “яфетична теорія”, Інститут історії матеріальної культури ВУАН.

Віктор Платонович Петров (псевдоніми – В. Бер, В. Домонтович, В. Плят та ін.; 1894–1969) був одним із найяскравіших українських інтелектуалів свого часу – визначний учений енциклопедичної ерудиції (історик, етнограф, археолог, літературознавець, філолог, фольклорист, філософ), організатор науки, громадський діяч та письменник із кола неокласиків. В. Петров був одним із перших науковців, що заклали підвалини радянської археології в 1930-ті. Утім його тогочасна діяльність залишається практично недослідженою й по сьогодні.

З 1933 р. він працював науковим співробітником, а з 1939 р. завідувачем сектору дофеодалної і феодальної археології Інституту історії матеріальної культури АН УРСР (з 1938 р. – Інститут археології АН УРСР). У